

ARTE PLASTICE, DECORATIVE ȘI DESIGN FINE, DECORATIVE ARTS AND DESIGN

INFLUENȚA PLEIN-AIRULUI ASUPRA DEZVOLTĂRII PERCEPȚIEI VIZUALE A STUDENȚILOR ÎN PICTURĂ

THE INFLUENCE OF FULL AIR ON THE DEVELOPMENT OF VISUAL PERCEPTION OF PAINTING STUDENTS

ION JABINSCHI¹,

master în artele plastice și decorative, lector universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice,

doctorand, Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă

<https://orcid.org/0000-0002-4265-5908>

CZU 75:159.937:37

DOI <https://doi.org/10.55383/iadc2022.24>

Autorul pune în valoare o metodă specifică de dezvoltare a percepției vizuale — plein-airul, care este considerată una dintre cele mai eficiente în educația artistico-plastică a studenților, în special, în formarea și dezvoltarea abilităților percepției vizuale prin creații proprii de pictură. De asemenea, autorul punctează repere pentru o receptare corectă și eficientă a mediului înconjurător redat pe suprafața tabloului/pânzei direct în sânul naturii. Aplicând tehnici și tehnologii picturale, studenții/educabilii însușesc cele mai importante structuri și modele ale tabloului artistic al naturii/din natură, se familiarizează cu sistemul perceptiv-vizual și estetic. Astfel, începe formarea și stabilirea atitudinilor și relațiilor cu lumea și mediul înconjurător pe care studenții le pot reda printr-o viziune proprie.

Cuvinte-cheie: plein-air, percepție vizuală, pictură

The author emphasizes a specific method for the development of visual perception, which is considered one of the most effective in the artistic-plastic education of students, especially for the training and development of visual perception skills through own painting creations, such as plein-air. It marks milestones for a correct and efficient reception of the environment rendered on the surface of the painting/canvas directly in the bosom of nature. Applying pictorial techniques and technologies, students/learners acquire the most important structures and models of the artistic picture of nature, familiarize themselves with the perceptual-visual and aesthetic system; begins to form and establish attitudes and relationships with the world/environment, which he can reproduce in his own vision.

Keywords: en plein-air/outdoor, visual perception, painting

Introducere

Socializarea conștiinței studentului/educatului către studiul *en plein-air* atinge un grad superior de conștientizare și de manifestare în autodeterminarea profesională, în formularea conștientă a ideilor de viață artistico-estetică și socială.

Imboldul emoțional de a crea o operă plastică depinde de efectul senzorial coerent legat de *percepția vizuală*, care este acțiunea omului de a percepe lumea prin intermediul viziunii artistului. Sistemul ei constructiv este cel mai important, deoarece atinge starea sufletească și cea psihologică a creatorului, obiectul receptării fiind reflectat în organele de simț și datorită acțiunii vizuale, realizată în coerență cu gândirea creativă.

1 E-mail: ionjabinschi78@gmail.com

Educația artistică a studenților/educaților

Studiul artelor plastice la facultate are ca scop formarea unei personalități creative deschise, manifestată în imaginație și gândire spațială dezvoltată, spirit de observație, inițiativă și independență în gândire, gust estetic, capacități dezvoltate la nivelul potențialului maxim. Axându-ne pe studiul efectuat de V. Pâslaru [1], s-a stabilit că prin actul educațional de dezvoltare la studenți a abilităților *percepției vizuale* în creația *picturii* se demonstrează că paradigma educației artistice a studenților poate deveni un construct viabil dacă este întemeiată pe:

- sursele cunoașterii artistice, manifestate în sfera suprasensibilului, unde domină creația asupra experienței, gândirea reflexivă asupra gândirii determinative;
- raportul specific al subiect-obiectului în creație și receptarea artistică, în care subiectul receptor/subiectul educat se identifică cu obiectul receptării/educației și unde subiectul receptor re-crează/valorifică obiectul receptat, ca și propria esență;
- capacitatea subiectului receptor de a aborda în mod diferit și inegal opera de artă, în funcție de timpul/spațiul/modalitatea/finalitatea proprie;
- unitatea valorii estetice/valorii educației;
- natura specifică a limbajului plastic, prin care opera de artă se deschide către privitor ca „loc unde operează survenirea adevărului”, unde se produce ființarea ființei [1 p. 269], prin studiul în/la natură, efectuat prin diferite tehnici de executare a *picturii* (ulei, pastel, acuarelă etc.) a unuia și aceluiași motiv (*Figurile 1, 2, 3, 4*).

Figura 1. Ion Jabinschi. *Ustia, r. Răut*, acuarelă pe hârtie, 29,7x42 cm, 2011.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2011.

Figura 2. Ion Jabinschi. *Ustia, r. Răut*, pastel pe carton, 30x50 cm, 2011.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2011.

Figura 3. Ion Jabinschi. *Iarna la Ciorescu*, pastel pe carton, 40,5x61,5 cm, 2012.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2012.

Figura 4. Ion Jabinschi. *Creștet de deal la Ciorescu*, ulei pe pânză, 70x100 cm, 2017.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2011.

Plein-airul și apariția sa

O metodă specifică dezvoltării *percepției vizuale* este *plein-airul*, care este considerată drept una dintre metodele cele mai eficiente de educație artistico-plastică a studenților/educaților, în special, de formare și dezvoltare a abilităților *percepției vizuale* prin creații proprii de pictură.

Această metodă contrastează cu pictura din atelier sau cu regulile academice care ar putea crea un aspect predeterminat. Teoria picturii *en plein-air* este atribuită lui Pierre-Henri de Valenciennes (1750—1819) și a fost expusă pentru prima dată în tratatul *Reflecții și sfaturi pentru un student despre pictură, în special, despre peisaj* (1800), unde autorul a dezvoltat conceptul de portretizare de peisaj prin care artistul pictează direct pe pânză la fața locului și permite artistului să surprindă mai bine detaliile schimbătoare ale vremii și luminii.

Printre cele mai proeminente trăsături ale acestei școli au fost calitățile sale tonale, culoarea, pensularea liberă și moliciunea formei. Aceste varietăți au fost deosebit de relevante pentru școala *Hudson River* de la mijlocul secolului XIX și pentru *Impresionism* [2].

Până în secolul XIX artiștii își pregăteau de sine stătător culorile, din pigmenti bruți, dintr-o varietate de medii, ceea ce crea o incomoditate de păstrare și transportare în afara atelierului/studiuului de creație. Acest lucru s-a schimbat în anii 1800, când tuburile de vopsea în ulei și acrilic au devenit disponibile în comerț. Totodată, a fost inventat și „șevaletul cutie”, cunoscut în mod obișnuit ca „șevaletul cutie francez” sau „șevaletul de câmp”, extrem de portabil, cu picioare telescopice și cutie pentru păstrarea culorilor și pensulelor, cât și paletă pentru amestecul culorilor, toate încorporate. Produse și astăzi, rămân o alegere populară, permițând picturii în aer liber să devină viabilă pentru mulți artiști.

În anii 1830, școala *Barbizon* din Franța, reprezentată de Charles-François Daubigny și Théodore Rousseau, a folosit practica de *plein-air* pentru a immortaliza cu exactitate aspectul în schimbare al luminii, pe măsură ce condițiile meteorologice se modificau. La începutul anilor 1860, sub îndrumarea artistului academic Charles Gleyre, patru pictori tineri — Claude Monet, Pierre-Auguste Renoir, Alfred Sisley și Frédéric Bazille — s-au întâlnit în timp ce studiau pictura peisajului și viața contemporană, aventurându-se adesea în mediul rural pentru a picta în aer liber lumina soarelui direct din natură și, folosind pigmentii sintetici vii disponibili, au dezvoltat astfel o manieră mai ușoară și mai strălucitoare de pictură, care a extins mai mult realismul lui Gustave Courbet și a școlii *Barbizon* [ibidem].

Figura 5. Ion Jabinschi. *Râul Răut în ceață*, ulei pe pânză, 50x60 cm, 2022.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2022.

Figura 6. Ion Jabinschi. *Râul Răut la Ustia*, ulei pe pânză, 50x60 cm, 2022.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2022.

Aceste principii sunt folosite și în zilele de azi, având drept obiective:

- posibilitatea de a reda natura;
- savurarea și redarea raporturilor cromatice;
- însușirea schimbării coloritului în funcție de poziția soarelui;
- redarea intensității luminii, variabilă după anotimp, oră și poziție (*Figurile 5, 6*);
- posibilitatea de a combina amestecul fizic și cel optic al culorilor;
- studierea și redarea ținuturilor geografice;
- reprezentarea artistică și stilistică a autorului;
- studiul structurilor compoziționale în diferite formate și a suportului, precum și folosirea, la necesitate, a facturii sale;
- obținerea diferitelor efecte prin realizarea lucrărilor în varia tehnici ale picturii: ulei, pastel, acuarela etc. (*Figurile 1, 2, 3, 4, 5, 6*).

Plein-airul și influența sa asupra percepției vizuale

Luând în discuție *percepția vizuală*, precizăm că aceasta este o reflectare subiectivă, o imagine stocată în conștiința omului a faptelor lui, a obiectelor și fenomenelor din realitatea obiectivă care acționează direct asupra organelor de simț. În context, organele de simț sunt categorisite drept analizatori. Percepția constituie un nivel superior de prelucrare și integrare a informației despre lumea exterioară și despre „eu” nostru propriu — universul intim. Superioritatea *percepției* constă în crearea unei imagini sintetice, unitare, în care obiectele și fenomenele, acționând direct asupra organelor analizatoare, sunt reflectate ca entități — ca obiecte integrale, în individualitatea lor specifică.

Citându-l pe artistul plastic Ștefan Coman, menționăm că, dacă vrei să-ți expui trăirile, trebuie să pictezi din natură. Emoțiile pe care le resimți în mediul naturii le poți expune în ideea că vor trăi, căci, dacă le vei ascunde, ele vor muri. Lucrările la *plein-air* reușesc să ne surprindă prin multitudinea de tonalități redade subtil de umbre și reflexe, în special, cele ale apei, *cred că fiecare artist trebuie să picteze în natură, deoarece acolo predomină inspirația pentru muzică și pictură. Dacă un artist nu pictează pă-mântul, țărani și cerul, nu va găsi mișcarea spre univers*. Lucrul în *plein-air* testează artistul, punându-i la încercare capacitățile de receptare a culorii, luminii vibrante și umbrei [3] (*Figurile 7, 8, 9, 10*).

Tehnici și tehnologii picturale de educație a percepției vizuale

Percepția vizuală a naturii/mediului înconjurător de către student/educat, procesată preliminar de ochiul lui, la nivel cerebral, asigură penetrarea în esența procesului de creație artistică, îi oferă posibilitatea de a evolua de la gând la acțiune și, privind/văzând obiectul, caută metode de desăvârșire a imaginației prin îndeplinirea în material. Aplicând tehnici și tehnologii picturale, precum uleiul, pastelul, acuarela, culorile acrilice etc., studenții însușesc cele mai importante structuri și modele ale tabloului artistic al naturii, se familiarizează cu sistemul perceptiv-vizual și cel estetic, încep să-și formeze/stabilească atitudinile și relațiile cu lumea/mediul înconjurător, pe care le pot reda într-o viziune proprie — în raport cu propriul univers intim, deci, cu starea afectivă de moment, fiind intensificat procesul de dezvoltare a conștiinței de sine, inclusiv a conștientizării apartenenței sale la neam, popor și/sau națiune, viziunii despre lume/mediul înconjurător și rolul de expunere a acestei viziuni.

Educația *percepției vizuale* reprezintă un obiectiv specific de o importanță majoră în buna desfășurare a activităților instructiv-educative și corectiv-compensatorii în scopul unei cât mai bune și adecvate integrări școlare și socio-profesionale. Prin educația *percepției vizuale* se urmărește activizarea, mobilizarea tuturor potențialităților vizuale, prin realizarea la maxim posibil a inter-relațiilor dintre capacitatea funcțională reală a vederii și a vederii periferice, punându-se accent pe redarea mediului înconjurător, în funcție de lumina solară și anotimp, prin:

- dezvoltarea strategiilor exploratorii oculomotorii;
- dezvoltarea schemelor perceptiv-vizuale;

- dezvoltarea atenției vizuale;
- dezvoltarea coordonării vizual-motorii;
- dezvoltarea memoriei vizuale operative și a celei de lungă durată, produsă de efectul natural al naturii și starea lăuntrică a fiecăruia la momentul afecțiunii;
- dezvoltarea capacității de structurare perceptivă, de reprezentare spațială și a judecăților operatorii cu specific vizual individual al educatului/studentului.

Figura 7. Ion Jabinschi. *La gura râului Răut*, pastel/ carton, 42x60 cm, 2022.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2022.

Figura 9. Proces de lucru la *plein-air*, ianuarie 2022.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2022.

Figura 8. Ion Jabinschi. *Toamna aurie*, acuarelă pe hârtie, 48x68 cm, 2020.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2021.

Figura 10. Proces de lucru la *plein-air*. Artistul plastic Vlad Tabac și elevii Școlii de Arte Plastice A. *Sciusev*. Butuceni, noiembrie 2021.

Sursa: foto Ion Jabinschi, arhiva personală, 2021.

Între aceste componente psihofiziologice și psihologice există interdependențe strânse. Desigur, în educația *percepției vizuale* sunt implicați și alți factori psihici, cognitivi, motivaționali și afectivi, factori dependenți de trăsăturile activității nervoase superioare, atitudinale etc.

În proiectarea și realizarea activităților de educație a *percepției vizuale* este necesar să se ia în considerare unele repere psihofiziologice ale explorării vizuale.

Educația *percepției vizuale* este o activitate specifică de compensare, corectare și exersare a funcției vizuale, pe de o parte, iar pe de alta — o activitate de stimulare a tuturor proceselor, funcție ce contribuie la optimizarea *percepției vizuale* prin exersarea în *plein-air*.

Un argument pentru realizarea cât mai precoce a dezvoltării *percepției vizuale* este faptul că cel mai important proces este *percepția vizuală*, condiționată de mai mulți factori:

- acuitatea vizuală, respectiv, mărimea și distanța de la care ochiul poate percepe distinct obiectele;
- câmpul vizual, respectiv, spațiul pe care-l poate percepe ochiul când privește un obiect fix;

- sensibilitatea luminoasă sau capacitatea de a diferenția diferite intensități de lumină;
- sensibilitatea cromatică sau capacitatea de percepție a culorilor fundamentale;
- vederea binoculară, respectiv, capacitatea de a percepe relieful și percepția distanțelor spațiale redată pe suprafață plană (Stanica, Popa și alții, 1997).

După V. Preda, în urma aplicării unui program de educare a vederii (cât mai adecvat deficienței vizuale specifice), s-au observat progrese în ceea ce privește următoarele aspecte:

- capacitatea de explorare vizuală a unei imagini complexe în ansamblu și în detaliu;
- extragerea informației cu maximă valoare informațională prin concentrarea privirii pe imaginea explorată și prin înlăturarea fenomenului de „pierdere” a privirii pe detalii nesemnificative;
- coordonarea ochi-mână;
- stabilirea relației corespunzătoare între fondul perceptiv și imagine;
- determinarea poziției spațiale a unei imagini la nivelul unei pagini, precum și a părților componente ale unei imagini (orientarea spațială la nivelul spațiului mic);
- discriminarea perceptivă fină a culorilor;
- lărgirea câmpului perceptiv vizual în diferite structuri compoziționale.

Educația vizuală trebuie abordată ca parte a procesului de învățământ și, datorită acestui fapt, trebuie să îndeplinească anumite cerințe metodice [4].

Concluzii

Socializarea conștiinței studentului prin studiul *en plein-air* atinge un grad superior de conștientizare și de manifestare în autodeterminarea profesională, în formularea conștientă a idealurilor de viață artistico-estetică și socială.

Orice pictură creată trebuie să poarte un mesaj, să constituie un mijloc de comunicare între om și natură, între creator/student și alți oameni. Simplitatea obiectelor implică nu numai aspectul vizual în sine și prin sine, dar și relația dintre imaginea văzută și mesajul pe care opera de artă îl transmite.

Pentru dezvoltarea *percepției vizuale* prin pictura *en plein-air* este necesar ca studenții/educabilii să îndeplinească anumite sarcini: să posede desenul și pictura, să cunoască legile compoziției și elementele limbajului plastic, să cunoască atât istoria artelor plastice cât și istoria universală etc.

Deschiderea orizonturilor spre *plein-air* și conștientizarea necesității studiului din natură oferă studenților posibilitatea de a se manifesta în calitate de artiști plastici în viața socială și constituie o cale confirmată și realist motivată de dezvoltare multilaterală a studentului/educatului.

Totodată, studiul *en plein-air* îi permite studentului/educabilului să fie liber în reprezentările proprii, care:

- îi măresc viziunea artistică de exprimare;
- îl provoacă la noi încercări;
- îl impun să testeze diferite structuri picturale și compoziționale;
- îl provoacă să încerce diferite formate și tratări ale petei pictural-cromatice;
- îi oferă surse de inspirație pentru crearea noilor tablouri în diferite tehnici, formate și materiale;
- îl lasă să conștientizeze ceea ce a studiat, ceea ce a înșușit și ceea ce poate realiza în final;
- contribuie la perfecționarea nivelului artistic profesional.

Referințe bibliografice

1. PÂSLARU, VI. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Museum, 2001. ISBN 9975-906-41-9.
2. En plein-air. In: *Wikipedia*: Enciclopedia liberă [accesat 28.03.2022]. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/En_plein_air
3. TĂTARU, N. Ștefan Coman, artistul îndrăgostit de plein-air. In: *Timpul* [online]. 2011, 22 noiem. [accesat 07.04.2022]. Disponibil: <https://timpul.md/articol/stefan-coman-artistul-ndragostit-de-plein-air-28895.html>
4. Educația vizuală — componente, scopuri, metode, cerințe metodice ale organizării activităților de ducție vizuala, tipuri de exercitii [online]. In: *Creeaza*: [site]. [accesat 01.04.2018]. Disponibil: <http://www.creeaza.com/familie/medicina/EDUCATIA-VIZUALA-COMPONENTE-SC296.php>.